

Monumentnummer*: 507758

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 06 oktober 1997
Kadaster deel/nr 82900/10

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Oegstgeest Oegstgeest Zuid-Holland

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Oegstgeest B 5205

Omschrijving**

Inleiding: Hoofdgebouw van het Sanatorium voor Zenuwzieken 'Rhijsgeest', later genaamd Jelgersmakliniek, gelegen in het noordelijk deel van de buitenplaats Rhijsgeest. De kliniek is opgetrokken in chaletstijl met in de detaillering invloeden van de Jugendstil en was destijds voorzien van allerlei moderne voorzieningen en hygienische aanpassingen. De symmetrische opzet van de kliniek was afgestemd op de gescheiden verpleging van mannelijke en vrouwelijke patienten.

Omschrijving Symmetrisch opgezet witgepleisterd hoofdgebouw met contrasterende baksteenaccenten op bakstenen plint, bestaande uit een kelder, drie verdiepingen en een kapverdieping onder een samengesteld met rode kruispannen gedekt dak met overstek en terracotta pironen. Het gebouw heeft risalerende midden- en hoekrisalieten, respectievelijk met puntgevel en afgewolfd zadeldak, ter breedte van drie traveeën en teruggelegen bouwdelen van vier traveeën breed. De kapverdieping heeft verticale witgeschilderde betimmeringen in de topgevels aan de on derzijde afgezet met een rode bakstenen tandlijst. De gevels worden geleed door hoge schuif- en samengestelde vensters, geaccentueerd door rood geschilderde kozijnen en baksteen vensteromlijstingen. Onder de vensters zijn bakstenen afzaatlijsten en uitsparingen in baksteen waarin ventilatieroosters, boven de vensters strekken. De centrale ingangspartij is voorzien van natuurstenen stoeptreden en stoeppalen, een dubbele paneeldeur met Jugendstildetailering en een hardstenen luifel ondersteund door consoles. De bovenliggende getoogde vensters zijn gevuld met glas-in-lood. In de top van de puntgevel bevindt zich in het houten voorschot een reliëf met het wapen van Leiden. Tegen de teruggelegen bouwdelen bevinden zich houten veranda's, opgenomen tussen baksteen steunberen, met sierlijke geklonken smeedijzeren hekwerken en bovenliggend balkon dat evenals de afgeronde kleine balkons op de tweede verdieping is voorzien van smeedijzeren hekwerkjes in dezelfde stijl. De entrees naar de veranda's en erkers zijn toegan kelijk via natuurstenen stoeptreden. In de zijgevels zijn ter hoogte van de gangen grote vensters aangebracht, klimmende smalle vensters markeren het trappenhuis. De achtergevel, afgesloten door een rechte houten lijst gedragen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

door kleine consoles, is sober uitgevoerd en heeft hoekrisalieten (afgesloten met puntgevels) en een driezijdige middenrisaliet. De contrasterende detailleringen van de voor- en zijgevels herhalen zich, zoals onder meer zichtbaar bij de licht getoogde vensters (strekken, afzaatlijsten), de steunberen tegen de teruggelegen bouwdelen, de natuurstenen treden van de middenrisaliet en de decoratieve afwerking van de schoorstenen. De inwendige structuur wordt op alle verdiepingen bepaald door twee loodrechte symmetrieassen, waaraan hoge, lichte kamers - al naar gelang de oorspronkelijke functie per verdieping variërend in afmeting en decoratie - liggen. De assen snijden elkaar in een centrale achtzijdige vide met lichtkoepel. Op de begane grond bevinden zich op de noord-zuid as de hoofdingang met portiersloge en achtzijdige vestibule en in het verlengde de vm. hoogleraarkamer; aan de lange brede gang op de oost-west as bevinden zich aan de voorzijde de voormalige conversatie- en eetzaal, aan de achterzijde de voormalige laboratoriumruimten. Aan het einde van de gangen bevinden zich twee ruime trappenhuisen met bordestrappen voorzien van een lambrizinglijst. In de vide is een slanke, achtzijdige, houten en ijzeren constructie in Jugendstil aangebracht. Op de etages is de houten balustrade voorzien van decoratieve ijzeren spijlen, die ook in de trappenhuisen zijn aangebracht. Daarboven zijn de openingen kort na de bouwtijd uit veiligheidsoverwegingen opgevuld met sierlijk vloeiende ijzeren tralies eindigend in fijne bladvormen en gedecoreerd met rosetten. In de gemeenschappelijke zalen, die door getoogde dubbele paneeldeuren vanuit de gang toegankelijk zijn, is onder de vensters een houten paneellambrizing aangebracht. De ruimten staan onderling met elkaar in verbinding door een breed kozijn waarin twee gekoppelde inklapbare paneeldeuren zijn opgenomen, voorzien van lijstwerk. De scheiding van de zalen en de erkers, alsook de scheiding van de vide en vestibule, wordt gemarkeerd door sierlijsten, langs de wanden gedecoreerd met cannelures en voorzien van consoles. Tegen de plafonds stucwerk met gestileerde florale motieven. Openslaande deuren geven toegang tot de veranda. In de gangen, entreepartij en veranda's zijn de oorspronkelijke tegelvloeren aanwezig. De oorspronkelijke indeling is ook op de verdiepingen gaaf bewaard gebleven. De kamers voor de verpleegden bevonden zich op de eerste en tweede verdieping en zijn eveneens voorzien van lambrizing, tegen de plafonds eenvoudige stuclijsten. Op de zolderverdieping bevonden zich de kamers voor het verplegend en huishoudelijk personeel. Nagenoeg alle kamers bezitten nog de oorspronkelijke paneeldeuren, de gangen zijn op alle verdiepingen voorzien van lambrizinglijsten. Verder op de verdiepingen enkele wastafels waaronder een keramische wastafel op gietijzeren consoles. Het glas-in-lood in Jugendstil van de ingangspartij keert terug in de vensters boven de deuren van de centraal gelegen kamers van de hoogleraar en het verzorgend personeel. Waardering: De Jelgersmakliniek, gebouwd als Sanatorium voor Zenuwlijders, met gaaf bewaard gebleven in- en exterieur en interieuronderdelen is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische, typologische, cultuurhistorische, situerings- en ensemblewaarden. Het gebouw is het hoofdonderdeel van het sanatoriumcomplex en is met name van belang vanwege de sociaal-medische betekenis als eerste universiteitskliniek, opgericht op initiatief van G.J. Jelgersma.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Gezondheidszorg

Functie

Kliniek

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument